

Čo je tak psychologicky fascinujúce na penaltách?

Kitti Farkasová

Psychologický ústav FFMU, Brno

info@psychologon.cz

Abstrakt

Majstrovstvá sveta vo futbale opäť nesklamali. Záživné zápasy, krásne góly, nie vždy bezchybní rozhodcovia a niekoľko neočakávaných zvrátov. Avšak jedna konkrétna situácia vyvolala najviac vzrušenia; striedanie holandského brankára na penaltové zostrely. Náhradný brankár prekvapil celý futbalový svet, keď sa s veľkým sebavedomím, miernou slovnou manipuláciou protivníkov a vycítením správneho smeru každej lopty zaslúžil o postup svojho tímu. A znova sa rozprúdila vášnivá diskusia v oblasti športovej psychológie ohľadom možností ovplyvnenia výsledku penaltového rozstrelu.

Abstract

The FIFA World cup never cease to let us down. Enjoyable games, beautiful goals, not so flawless referees and quite a few unexpected turns. However, there was one particular moment that caused the most excitement; the substitution of the Dutch goalkeeper for the penalty shout-out. The sub surprised the whole world when with quite an ego, slight verbal manipulation of the opponent and with perfect prediction of the ball placement made sure his team got through. And so talk about influencing the shout-out outcome within the sport psychology has begun again.

Kľúčové slová: športová psychológia, futbal, penalty, metaanalýza

Key words: sport psychology, football, penalty shout-out, metaanalysis

Prečo sa psychológia zaujíma o penalty?

Penaltové rozstrely vo vyradovacích fázach veľkých medzinárodných majstrovstiev prinášajú najdramatickejšie udalosti medzinárodného futbalu. Finále každého z týchto prestížnych turnajov bolo aspoň raz rozhodnuté jedenástkami. Pravidlá futbalu udávajú, že pokiaľ sú dva tímy vo vyradovacej hre (je potrebné, aby jeden z tímov vyhral) na tom nerozhodne a ani predĺženie neprinesie riešenie, penaltové kopy sa využijú na určenie víťaza (FIFA, 2014). Päť hráčov z každého tímu má možnosť premeniť penaltu, v prípade vyrovnaných gólov, jeden hráč dostane kop („náhla smrť“) a kope sa, kým to niektorý tím nepokazí.

Výsledok rozstrelu môže byť potencionálne pripísaný niekoľkým faktorom (Jordet, et al., 2007) vrátane tých psychologických (vyrovnanie sa so stresom), d'alej schopnostiam (dobrá technika kopu), fyziológii (120 minút hry dá telu poriadne zabráť) a aj šťastiu (do ktorej strany sa za loptou vrhne brankár). Doteraz sa zistila súvislosť medzi kognitívnymi procesmi a výkonom v penalte. Napríklad brankári využívajú informácie z bokov, nôh hráča (z tej, ktorú na kop využije ale aj druhej) a uhlu tela aby predpokladali umiestenie lopty; jej smer aj výšku (Savelsbergh, Williams, van der Kamp, Ward, 2002). Práve podobné zistenia motivujú štúdium ďalších psychologických procesov.

Čo sa vie doteraz?

Jordet a kolektív (2007) sa podujali na rozsiahlu analýzu 409 penaltových rozstreliev na medzinárodných podujatiach (žiadne kontrolované podmienky, analýza videí reálnych zápasov a hráčov) a priniesli zaujímavé výsledky.

Na únave nezáleží. Nebol nájdený vzťah medzi počtom premenených penált a počtom odohratých minút. Aj keď výsledok je značne ovplyvnený faktom, že hráči, ktorí hrali relatívne kratšiu dobu, kopali penaltu iba v malom množstve prípadov.

Na poradí kopu záleží. S výnimkou piateho kopu, sa po tom prvom (v 86.6 % úspešnom) pravdepodobnosť gólu vždy znižovala. Autori to spojili s prejavom stresu; čím viac je každá jedna premenená jedenástka dôležitejšia, tým viac dopadá záťaž na hráčov a môže to mať výrazne negatívny vplyv. Avšak zaujímavosťou je, že 93% penált sa premenilo

v prípade, že ten gól rozhodol o víťazstve a iba 44% ak minútie viedlo k eliminácii (štatistika 204 penaltových kopov z MS vo futbale do roku 2010, priemerne sa premenilo 71%)¹.

Na pozícii hráča až tak veľmi nezáleží. Znova bol výsledok ovplyvnený faktom, že hlavne kopali útočníci; čiže hráči ktorých primárnou úlohou je dávať góly. Znova je zaujímavé, že to nekorešponduje s niektorými základnými teóriami maladaptívneho správania. (Baumeister, 1997). Podľa tejto teórie, zlyhanie pod veľkou záťažou (penaltou) je závislé od pohľadu na vlastné ego. Ak si o sebe útočník myslí, že je dobrý (a musí byť, keďže sa stará o góly) tak má toho viac stratiť, má od seba (aj ostatní od neho) vyššie očakávania a mal by mať väčšiu tendenciu sa zrútiť po ťarchou.

Angličania nevedia kopat' penalty. Až natoľko, že to zaujalo aj vedcov a zisťovali vplyv kultúry a medzinárodného postavenia futbalových tímov v daných krajinách (Jordet, 2009). Ukázalo sa, že krajiny, ktoré mali veľa medzinárodných klubových titulov strávili menej času prípravou na penalty a tým pádom mali aj nižšiu úspešnosť v rozstreloch než hráči z krajín s menej komerčnými klubmi.

Čo sa by sa malo ďalej diať.

Chýbajú experimenty. Väčšina poznatkov je z reálnych nekontrolovaných podmienok. Výsledky a aj analýzy sú poctivé a presvedčivé avšak mal by sa väčší dôraz klásť na vytvorenie laboratórnych podmienok a následné testovanie. Je to ťažšie, ale rozhodne nie nemožné. Možno výmena holandského brankára znova podnieti výskumníkov k skúmaniu psychologických aspektov penaltových rozstrelův a budeme toho vedieť znova viac.

¹ Údaje dostupné z <http://www.bbc.co.uk/guides/zgg334j#z3rggk7>

Zdroje :

- Baumeister, R.F. (1997). Esteem threat, self-regulatory break-down, and emotional distress as factors in self-defeating behavior. *Review of General Psychology, 1*, 145-174
- FIFA (2014). Laws of the game 2014. (dostupné z http://www.fifa.com/mm/document/footballdevelopment/refereeing/81/42/36/log2013en_neutral.pdf)
- Jordet, G. (2009). Why do English players fail in soccer penalty shootouts? A study of team status, self-regulation, and choking under pressure. *Journal of Sports Sciences, 27(2)*, 97-106
- Jordet, G., Hartman, E., Visscher, C.; Lemminck, K. (2007). Kicks from the penalty mark in soccer: The roles of stress, skill, and fatigue for kick outcomes. *Journal of Sports Sciences, 25(2)*, 121-129.
- Savelsbergh, G. J. P., Williams, A. M., van der Kamp, K., Ward, P. (2002). Visual search, anticipation and expertise in soccer goalkeepers. *Journal of Sports Sciences, 20*, 279-287.

Zdroj obrázku:

http://dunbrack.ca/news_images/org_1948/Image/soccer_ball_304.jpg